

Lena Einhorn berör på djupet

”Fredens värld, den kände vi ju till. Kryllade inte tankens ohyra där, som likmaskar? Jäste och stank den inte av civilisationens förruttnelseprodukter?”

Litteratur

Lena Einhorn
Geniet från Breslau
Natur & Kultur

Så skrev Thomas Mann 1914. Och, tillägger Lena Einhorn i sin nya dokumentärroman, ”Geniet från Breslau”: Rainer Maria Rilke, Martin Buber och Sigmund Freud. Alla, statsmän, vetenskapsmän och kulturpersonligheter vurmande för kriget. Romanen är verkligen en dokumentärroman, skriver Einhorn i ett efterord. Den bygger på verkliga skeenden i det tyska kejsarriket såväl som för de stora framstegen inom kemien och fysiken, där namn som Wilhelm Ostwald, Svante Arrhenius och Albert Einstein var centrala.

Kanske har Lena Einhorn haft Stefan Zweig (1881-1941) i tankarna när hon skriver om det judiska forskarparet Fritz Haber och Clara Immerwahr. Zweig växlade i självbiografen, ”Världen av igår”, mellan storpolitiken i Österrike-Ungern och sitt eget öde efter Hitlers makt-

övertagande. Einhorn växlar mellan det wilhelmska Tysklands uppgång och fall och mellan Haber och Immerwahrs liv.

Fritz Haber blev, trots konverteringen till protestant, länge förbiseedd i konkurrensen om attraktiva forskningstjänster. Forskarelitens arrogans mot ”nymodigheter” var densamma vid förra sekelskiftet som idag. Men när Haber med framgång fixerat luftens kväve, det som dittills endast baljväxter lyckats med, tog karriären fart. Upptäckten ledde till industriell framställning av konstgödsel, Haber-Boschmetoden, och revolutionerade jordbruket. Han erhöll Nobelpriset för detta 1918.

Fritz Haber och Clara Immerwahr växte upp i Bre-

”Romanen är i många avseenden en smärtsam läsning, mest för att Europa åter skälver och kämpar för att inte förlora mark.

slau (idag Wrocław i Polen). Båda tillhörde en judisk minoritet men var uppväxta i sekulariserade hem, Fritz Haber med en dominant och krävande far, Clara i en kärleksfull familj med en stöttande far. Ungdomarna möttes några gånger och gick skilda vägar för att först flera år senare ses igen. Då var Clara Immerwahr, som den första tyska kvinnan, nybliven doktor i kemi. En bedrift! då tyska kvinnor inte hade tillträde till gymnasiet och inte tilläts närvara vid universitetsföreläsningar, än mindre doktorera. Hon tvekade också in i det längsta att svara på Fritz Habers frieri då det inte heller var tillåtet för gifta kvinnor att bedriva forskning.

Det här är den litterära genre som Lena Einhorn behärskar fullt ut, det har hon visat i dokumentärromanerna om Greta Garbo och Siri von Essen. Hon berör på djupet. Så även här när hon återger det febriga rus som rådde runt förra sekelskiftet, där döden och kriget blev till poesi.

Det här är också berättelsen om svikna löften och olyckliga äktenskap.

För trots Habers försäkran om att ge Clara en forskarplats på hans institut, fick hennes karriär ett abrupt slut i och med sonens

Lena Einhorns dokumentärroman ”Geniet från Breslau” återger det febriga rus som rådde runt förra sekelskiftet, där döden och kriget blev till poesi.

FOTO: AGNETA ÅKESSON

födelse. Hennes uppgifter blev barnuppföstran och organiserandet av makens många herrmiddagar. Utan att skriva det i klartext blir det ändå tydligt att för Einhorn existerar inte något ensamt geni. Framgångsrika personer formas av sin omgivning och i början av 1900-talet hamnade skarptänkta kvinnor i skuggan av sina män. Clara Immerwahr, precis som den begåvade matematikern Mileva Maric - som levde med Albert Einstein och födde deras barn - blev

bokstavligt nedskruvade i sina könsroller.

Romanen är i många avseenden en smärtsam läsning, mest för att Europa åter skälver och kämpar för att inte förlora mark. Men också för att Fritz Haber, som med Haber-Boschmetoden räddade människor från svält, även är känd som den främsta föreläsaren för användning av stridsgas under första världskriget. Han utvecklade metoder för industriell tillverkning av klorgas

och senare senapsgas. 1922 utvecklade han även gasen Zyklon B som ett bekämpningsmedel mot insekter, som senare användes av nazisterna i Förintelsen. På grund av sin judiska bakgrund blev han själv utvisad från Tyskland. Men då hade Clara, som engagerade sig för mänskliga rättigheter, redan tagit sitt liv.

Mer fruktbart än så här, att som Einhorn visa hur historien och forskningen samverkar kan det knappast bli.

Marianne Ekenbjörn

En föredetta partiledares klagan

Bara ett fåtal partiledare har inte haft uppdraget över ett riksdagsval. Anna Kinberg Batra är en av dem.

Litteratur

Anna Kinberg Batra
Inifrån
Albert Bonniers förlag

Nu aktuell med boken ”Inifrån” som handlar om de tre år hon var moderatledare.

Hennes namn förkortades ofta AKB. Personer på nivån ledande politiker får sällan smeknamn eller öknamn. Men det sker ibland.

Mona Sahlin kom att kallas Mona. Ny Demokrati hade två ledare som kallades vid förnamn. Bland smek- eller öknamn var Göran Perssons HSB, Han som Bestämmer, kanske ett.

Förnamn, eller öknamn,

”Kinberg Batra kan inte sägas ha varit folklig. Tvärt om fick hon kämpa med framtoningen.

kan antyda folklighet. Kinberg Batra kan inte sägas ha varit folklig. Tvärt om fick hon kämpa med framtoningen. Hennes motståndare, socialdemokraten Stefan Löfven kan nog närmare beskrivningen folklig.

Kinberg Batras partiledartid blev en kamp. Hon fick stämpeln kylig, robotaktig, stel, otydlig och annat negativt. Och i boken ”Inifrån” söker hon svaren på varför just hon omgavs av dessa epitet. Hennes kön kan vara en orsak. Män som uttalade sig om samma saker som hon bedömdes mer positivt eller sågs som mer seriösa eller kunniga.

Politiken? Kinberg Batra hade det inte lätt där heller. Hon efterträdde den framgångsrika moderatledaren Fredrik Reinfeldt, som presterat över 30 procent i val och var statsminister i åtta år. Kinberg Batra ärvde även begränsande faktorer, som

Decemberöverenskommelsen och hur moderaterna skulle förhålla sig till sverigedemokraterna, SD. Till det partiet hade M tappat väljare.

I januari 2017 meddelade Kinberg Batra att partiet skulle förhålla sig till SD som till andra partier och därmed ta emot stöd för sina förslag oavsett varifrån de kommer. Det ledde till kritik, väljartapp och en kris som Kinberg Batra aldrig tog sig ur. Till slut var hon tvungen att avgå och höll ett starkt tal i samband med det, 25 augusti 2017. I boken analyserar författaren den hårda pressen som finns på en person som är partiledare, från medier, partiet och väljare.

Det blir dock tendens till klagovisa över framställningen även om klagomålen kan vara befogade.

Kinberg Batra hade nog istället behövt fråga sig: Vad är meningen med föreningen (M)?

Om Nato:s uppdrag sägs vara att hålla tyskarna på plats, USA inne och ryssarna

Anna Kinberg Batra söker svar på varför hon tvingades avgå som partiledare i boken ”Inifrån”.

FOTO: TOMAS EHRNBORG

utanför Västeuropa, har moderaternas politik länge handlat om låga skatter, om att hålla borgerligheten samlad och socialdemokraterna utanför regeringsmakten.

Det funkade för tidigare moderatledare. Men för AKB var medie- och partilandskapet nytt, inte minst med ett större SD. Hur förhålla sig till SD? Hålla nere? Ta in? Hålla ute?

Kinberg Batra lyckas inte ge svar, men försöker. Hennes problem bottnade trots allt i politiken snarare än hennes framtoning.

Robert Sundberg